

Asia Valokuvan valmistamisen ajankohta

Hakija S

Annettu 28.11.2017

Tiivistelmä *Tekijänoikeuslain 49 a §:ssä mainitun valokuvan valmistamishetkenä on pidettävä hetkeä, jolloin kuva ensimmäisen kerran kiinnittyi valoherkälle alustalle. Valokuvaamalla alkuperäinen valokuva sellaisenaan muuttamattomana ei suoja-aikaa voida pidentää antamalla valokuvaamalla tehdylle kopiolle uusi, itsenäinen suoja.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa teoskynnyksen alle jäävän valokuvan valmistamishetken tulkinnasta. Tavallisen valokuvan tekijänoikeudellinen suoja-aika on 50 vuotta lakitekstin mukaan seuraavasti: ”Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin”.
2. Käsite valokuvan valmistamisesta ei hakijan mukaan ole kovin yksikäsitteinen. Hakija kysyy ensiksi, onko tekijänoikeusneuvoston mielestä kuvan valmistumishetki: a) kuvan valotushetki b) filmin kehityshetki c) vedoksen vedostushetki d) mahdollisesti jokin muu?
3. Tämän lisäksi nykyisin museot ym. myyvät valokuvia, jotka on myöhemmin valokuvattu joko alkuperäisistä negatiiveista tai vedoksista. Hakija kysyy toiseksi, onko näiden valokuvista otettujen valokuvien suoja-aika sama kuin alkuperäisten vai ”nollataanko” näiden valokuvien suoja-ajan laskuri siihen hetkeen, kun nämä kuvat on otettu? Kirjoittaessaan historiallisia teoksia hakija on epä tietoinen, voiko hän käyttää teoksissa lupaa kysymättä esimerkiksi museosta ostamiaan valokuvia jotka on kuvattu vanhasta valokuvasta. Tiedustelu ei liity mihinkään yksittäiseen kuvaan, vaan on yleisellä tasolla.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeudesta ja valokuvateosten suojasta

4. Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Säännöksessä mainitaan esimerkkinä suojatuista teoksista muun muassa valokuvateos. Suomen tekijänoikeuslain mukaan valokuva voi saada suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena tai 49 a §:n mukaisena valokuvana.
5. Teosvalokuvien osalta tekijälle kuuluvista taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Tekijänoikeuslain 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.
6. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta, esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti teknistä apuvälinettä käyttämättä.
7. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen ensimmäisen momentin mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin (ns. isyys-oikeus). Säännöksen toisessa momentissa kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (ns. respektioikeus).
8. Valokuvat, jotka eivät yllä teostasoon, saavat tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaista suojaa. Kyseisen lainkohdan mukaan valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna, valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Sen sijaan hänellä ei ole oikeutta määrätä valokuvan kappaleiden valmistamisesta toisessa taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen kuten teosvalokuvan oikeuden haltijalla. Lisäksi tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaiseen valokuvaan sovelletaan tekijänoikeuslain 3 §:n 1 ja 2 momentin mukaisia moraalisia oikeuksia.

9. Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n 1 momentin mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Oikeus muuhun kuin teostasoon yltevään valokuvaan on TekijäL 49 a §:n 2 momentin mukaan voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin.

Tekijänoikeusneuvoston aiempia lausuntoja

10. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt valokuvien suojaan useassa lausunnossaan. Muun muassa lausunnoissa TN 2016:3, TN 2016:4, TN 2016:5, TN 2014:5, TN 2014:16, TN 2014:17, TN 2013:3, TN 2011:8, TN 2011:9, TN 2009:4, TN 2009:8, TN 2009:17, TN 2008:1, TN 2007:15, TN 2003:6, TN 2002:8, TN 2002:10 ja TN 2002:19 on käsitelty valokuvien teoskynnystä, lähioikeussuojaa, käyttöä sekä luovutuksia eri tapauksissa.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

11. Valokuvaus on menetelmä, jossa luodaan kuvia kohdistamalla valoa tai muuta sähkömagneettista säteilyä valoherkälle pinnalle. Valokuvia on perinteisesti tuotettu kemiallisesti käyttämällä valoherkkänä pintana valoon reagoivalla aineella päällystettyä filmiä. Kemiallisen menetelmän on nykyään pitkälle syrjäyttänyt digitaalinen valokuvaus, jossa valoon reagoivana materiaalina on kameran sisään sijoitettu valoherkkä kenno, joka tallentaa kuvattavasta kohteesta pintaansa osuvan valon tietokoneille soveltuvaksi digitaaliseksi informaatioksi (Wikipedia: valokuvaus).
12. Hakijan kysymys koskee lähioikeudella suojatun valokuvan 50 vuoden suoja-ajan alkamishetkeä eli tulkintaa siitä, mikä on tekijänoikeuslaissa määritelty kuvan valmistushetki. Vastauksen kannalta keskeiseksi muodostuu vuonna 1991 tehty valokuvain muutos (35/1991), jossa valokuvien suoja-aika pidennettiin 50 vuodeksi aiemmasta 25 vuodesta (16 §). Samalla suoja-ajan alkamishetkeksi vaihtui kuvan valmistushetki aiemman kuvan julkistamishetken asemesta. Kuten nykyisessä laissa, suoja-ajan keston päättymiseksi laskettiin 1991 lainmuutoksen myötä 50 vuotta valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä.
13. Kuvan valmistushetkeä pohdittiin vuoden 1991 lainmuutosta pohjustaneessa Tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä (1987:7). Mietinnön sivulla 113 todettiin, että suoja-ajan laskemisen lähtökohdaksi ehdotetaan kuvan valmistamisvuotta. Edelleen sivulla 166 ehdotettiin, että suoja alkaa kuvan valmistamisesta. Valokuva katsottiin valmistetuksi, kun

kuva on kiinnitetty valoherkälle tai muulle vastaavalle – esimerkiksi elektromagneettiselle – alustalle siten, että siitä voidaan valmistaa toisinnoksia. Jos siis valokuva otettiin vuonna 1987 mutta kuva vedostettiin vasta seuraavana vuonna, suoja-ajan kulumisen laskettiin vuoden 1987 päättymisestä.

14. Samoin oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että valokuvan valmistamishetki on se hetki, jolloin kuva kiinnittyi valoherkälle tai muulle vastaavalle alustalle, esimerkiksi filmille tai tallentui laitteen muistiin. Käytännössä tämä on se hetki, jolloin valokuva otetaan. Valmistaminen ei siten edellytä esimerkiksi filmillä olevan valokuvan negatiivin kehittämistä (Harenko - Niiranen - Tarkela: Tekijänoikeus 2016 s. 522).
15. Ensimmäisen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto katsoo, että valokuvan valmistamishetki on se hetki, jolloin kuva ensimmäisen kerran kiinnittyi valoherkälle alustalle. Käytännössä tämä on usein hetki, jolloin kamera laukaistaan.
16. Toisen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto katsoo, että valokuvaamalla alkuperäinen valokuva sellaisenaan muuttamattomana ei suoja-aikaa voida pidentää antamalla valokuvaamalla tehdylle kopiolle uusi, itsenäinen suoja. Kopioitaessa alkuperäinen valokuva sellaisenaan suoja-ajan päättymisen määrittelee aina alkuperäisen valokuvan valmistushetki.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Taina Pihlajarinne, Olli Pitkänen, Jukka Helle, Ahti Vänttinen, Maria Rehbinder, Anne Salomaa, Satu Kangas, Marja Heikkilä-Kauppinen, Tuula Hämäläinen, Valtteri Niiranen, Riikka Tähtivuori, Jussi Mäkinen, Mari Lampenius ja Pekka Sipilä.